

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Monitor MKB Bouw & Infra

3 juli 2013

Onderzoek uitgevoerd door Panteia / EIM in opdracht van
Aannemersfederatie Nederland Bouw en Infra

Panteia

Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Monitor MKB Bouw & Infra

3 juli 2013

Onderzoek uitgevoerd door Panteia / EIM in opdracht van
Aannemersfederatie Nederland Bouw en Infra

Drs. W.D.M. van der Valk
Panteia

Zoetermeer, 3 juli 2013

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van AFNL door Panteia/EIM.

Panteia BV
Bredewater 26
2715 CA Zoetermeer
Postbus 7001
2701 AA Zoetermeer
079 322 22 00
www.panteia.nl

Aannemersfederatie Nederland Bouw en Infra
Dukatenburg 90 - 03
3437 AE Nieuwegein
030 603 58 54
www.aannemersfederatie.nl

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij EIM. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van EIM. EIM aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with EIM. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of EIM. EIM does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Inhoudsopgave

Samenvatting	6
Analyse	8
1 Inleiding	9
2 De onderzoeksresultaten	11
2.1 Leeftijd van de ondernemingen	11
2.2 Wijze waarop het bedrijf in eigendom is verkregen	12
2.3 Leeftijd van de ondernemer en de overige werkzame personen	13
2.4 Percentage werkenden op de bouwplaats en hun functie	14
2.5 Aantrekken van nieuw personeel	14
2.6 Vertrek van personeel	16
2.7 Vacatures	17
2.8 Inleen van personeel	19
2.9 Werkvoorraad	19
2.10 Ontwikkeling van druk op de prijzen	21
2.11 Omzetontwikkeling	22
2.12 Bedrijfsresultaat	23
2.13 Bedrijfsopvolging	24
2.14 Investeringen	27
2.15 Maatregelen ter verbetering van de positie van het bedrijf	28
Bijlage: Onderzoekverantwoording	31

Samenvatting

Weinig starters in de afgelopen 5 jaar

De bedrijven die samen het MKB in de Bouw&Infra vormen kennen een overwegend evenwichtige leeftijdsverdeling. Een uitzondering hierop vormt de, relatief kleine, groep nul tot vijfjarige bedrijven. Vooral de GWW sector telde in de afgelopen 5 jaar opvallend weinig starters, een trend die overigens al voor die tijd inzette. De tegenhanger daarvan is het grote aandeel oudere bedrijven in de GWW-sector: maar liefst 45% is meer dan 25 jaar geleden opgericht.

Twee derde van de bedrijven door de ondernemer zelf opgericht

Over de gehele sector gerekend is twee derde deel van de bedrijven door de huidige ondernemer zelf opgericht. Een kwart van de bedrijven is overgenomen van familie. Bij de GWW-bedrijven is een groter deel van de bedrijven door de huidige ondernemer overgenomen. Dit is in lijn met het gegeven dat er zich onder deze bedrijven ook meer 'oudere' bedrijven bevinden, die ook vaker door de vorige ondernemer zijn overgedragen.

Weinig jonge ondernemers door gering aantal starters, wel jongere werknemers

Het beperkte aantal oprichtingen van de afgelopen jaren heeft zijn weerslag op de leeftijdsopbouw van de ondernemers: slechts 5% van hen is jonger dan 35 jaar en de doorsnee leeftijd bedraagt 49 jaar.

Anders dan bij de ondernemers het geval is, telt de sector wel een flink aantal jongere werknemers: van alle werkenden in de sector (dus inclusief de ondernemers) is 30% jonger dan 35 jaar en 57% jonger dan 45 jaar.

Driekwart werkt op de bouwplaats

Driekwart van alle werkenden in de sector werkt overwegend op de bouwplaats, waarvan eveneens driekwart in een uitvoerende functie. In de GA liggen deze percentages hoger, wat ongetwijfeld te maken heeft met de doorgaans kleinere schaal van deze bedrijven.

Meer bedrijven met uitstroom dan met nieuw aangenomen personeel

15% van de bedrijven in de sector heeft in de periode januari 2012 – januari 2013 nieuw personeel aangenomen. Bij 19% van de bedrijven is er in die periode personeel uitgestroomd. In beide gevallen betreft het in meerderheid uitvoerend personeel. Een op de vijf werknemers heeft het bedrijf uit eigen beweging verlaten; maar liefst 80% is ontslagen moeten worden.

Zeer gering aantal bedrijven met vacatures, wel vaak inleen van personeel

In het voorjaar van 2013 had slechts 3% van de bedrijven in de sector een of meer vacatures; 97% geen vacatures. De clusters verschillen op dit punt flink van elkaar: bijna geen van de B&U- en sloopbedrijven had behoefte aan extra personeel, tegen 'maar liefst' 9% van de GA-bedrijven. Dit verschil is des te opvallender, omdat een relatief groot deel van de GA-bedrijven uit ZZP'ers bestaat. In 2012 is door bijna driekwart van de bedrijven personeel ingeleend. ZZP'ers worden veruit het vaakst ingeschakeld, op ruime afstand gevolgd door inleen van personeel vanuit (andere) collega-bedrijven.

Werkvoorraad door een derde van de bedrijven als 'slecht' beoordeeld

In het voorjaar van 2013 had een kleine 30% van de bedrijven voor minder dan 10 weken werk in portefeuille. Een nagenoeg even groot deel had op dat moment een werkvoorraad van 20 of meer weken, terwijl het grootste deel, 41%, een

werkvoorraad van 10 t/m 19 weken had.

Door krap de helft van de bedrijven werd de werkvoorraad in het voorjaar van 2012 als (zeer) goed beoordeeld. Ruim een derde deel noemde de omvang van de werkvoorraad tamelijk slecht of heel slecht. Een kleine 30% gaf niet goed/niet slecht als oordeel.

Sterk toenemende druk op de prijzen

Bijna 70% van de bedrijven is van mening dat tussen januari 2012 en het voorjaar van 2013 de druk op de prijzen is toegenomen, waarbij 42% zelfs spreekt van een sterk toegenomen druk.

Kentering omzetsdaling nog niet in zicht

Bijna de helft van de bedrijven zag in 2012 de omzet dalen, tegenover slechts 20% die een omzettoename noteerde. Een derde deel van de bedrijven realiseerde in 2012 een omzet die gelijk was aan die in 2011. Voor 2013 wordt een nog somberder beeld verwacht: 44% van de bedrijven denkt dat de omzet in dat jaar op gelijk niveau blijft, maar een even groot deel verwacht (wederom) en afname van de omzet. Slechts 11% rekent op een omzetplus in 2013.

Verdere afname bedrijfsresultaat verwacht

In lijn met de verwachtingen voor de omzet, wordt ook voor het bedrijfsresultaat door een groot deel van de ondernemers een verdere verslechtering verwacht; 37% verwacht afname en 40% gelijkblijvend. Wat dat betreft valt het nog mee dat nog iets meer dan de helft van de ondernemers tevreden was over het bedrijfsresultaat van 2012.

Bedrijfsopvolging geen 'hot item'

Het onderwerp 'bedrijfsopvolging' speelt op de kortere termijn (tussen het voorjaar van 2013 en twee jaar daarna) bij slechts 3% van de bedrijven. In de helft van de gevallen was de bedrijfsopvolging al geheel of zo goed als geheel geregeld.

Animo om te investeren loopt nog verder terug

In 2012 is door 44% van de bedrijven niet geïnvesteerd. Voor 2013 geeft 52% niet te zullen investeren en 10% zegt dit 'misschien' te zullen doen.

Nog maar weinig ruimte voor extra verbeteringsmaatregelen

In 2012 zijn door veel bedrijven maatregelen genomen om de positie van het bedrijf te versterken. Door bijna twee derde van de bedrijven is gezocht naar nieuwe klanten of markten. Het uitstellen van voorgenomen investeringen en het aangaan van samenwerking worden elk door iets meer dan 30% van de bedrijven genoemd, gevolgd door 'het aanbieden van andere producten of diensten' en 'het afstoten van personeel'. Nog maar een heel beperkt percentage bedrijven geeft aan in 2013 (verdere) maatregelen te zullen nemen. Het verschil met 2012 is zo groot, dat aangenomen moet worden dat ook op dit punt de rek eruit is.

Analyse

De eerste meting van de Monitor MKB Bouw & Infra toont het beeld van een sector in crisistijd. En dat niet alleen. Veel wijst erop dat 2013 nog niet de ommekeer gaat brengen die de sector zo nodig heeft. Het tegendeel is eerder het geval: op veel punten verdiepen de negatieve ontwikkelingen zich nog verder. Dat de sector er niet goed voor staat is geen nieuws en wordt nog eens onderschreven door enkele uitkomsten van deze eerste meting:

- het aantal nieuwe bedrijfsoprichtingen stukt;
- dit werkt vergrijzing van de ondernemerspopulatie in de hand;
- nieuw personeel wordt amper aangenomen en 80% van het in 2012 vetrekkende personeel deed dit op basis van gedwongen ontslag en in het voorjaar van 2013 had slechts 3% van de bedrijven vacatures;
- de werkgelegenheid zal in 2013 (dan ook) verder afnemen;
- de druk op de prijzen is in de beleving van 42% van de bedrijven in 2012 sterk toegenomen;
- tegenover 11% bedrijven die voor 2013 een omzetplus verwachten, staat 45% die een (verdere) daling verwachten.

Ook ogenschijnlijk nog min of meer positieve uitkomsten zijn dat eigenlijk helemaal niet. Zo realiseerde tweederde deel van de bedrijven over 2012 een positief bedrijfsresultaat. Bedacht moet echter worden dat zich hieronder veel 'eenmanszaken' bevinden, waar de ondernemersbeloning in het bedrijfsresultaat besloten ligt. En dan is daar nog de ruim 30% bedrijven die een bedrijfsresultaat van rond de nul, of zelfs daaronder, realiseerden.

Bij het gegeven dat iets meer dan de helft van de ondernemers –desondanks– tevreden was over het bedrijfsresultaat van 2012, moet bedacht worden dat in vergelijkbaar onderzoek de tevredenheidsscores doorgaans beduidend hoger liggen.

De uitkomsten van het onderzoek wijzen erop dat de ruimte om te investeren in 2013 nog beperkter is dan in 2012 al het geval was. Ook zijn de bedrijven aan de grens gekomen wat betreft het nemen van maatregelen die de positie van het bedrijf moeten ondersteunen. In 2012 werd er op tal van aspecten nog actie ondernomen, met als gevolg dat die ruimte er in 2013 niet meer is.

Kijkend naar drie clusters die binnen de sector worden onderscheiden, dan is de positie van de GA nog het minst ongunstig. Deze bedrijven werken naar verhouding meer op het gebied van (kleinschalig) woningonderhoud en woningverbetering en de markt waarop zij werken is wat minder transparant dan die van de grootschalige B&U- sloop- en GWW-bedrijven.

Al met al toont zich een sector waarbij het water aan de lippen staat, waarvoor de rek eruit is en waar, als de marktomstandigheden niet verbeteren, in de zeer nabije toekomst nog veel klappen zullen vallen.

1 Inleiding

Doel en afbakening van de monitor

Aannemersfederatie Nederland Bouw en Infra (AFNL) heeft Panteia / EIM opdracht gegeven een monitor op te zetten waarmee de ontwikkeling van kenmerken en resultaten van de mkb-bouw en infrasector worden gevolgd. Daarbij valt te denken aan het aantal en de grootte van de opdrachten, ontwikkelingen in de werkgelegenheid, investeringsgedrag en de ontwikkeling van de bedrijfsresultaten. Hiermee wordt een duidelijk beeld gecreëerd van wat er in de sector speelt en waarop actie moet worden ondernomen. Door ook aandacht te geven aan actuele onderwerpen en knelpunten, biedt zo'n monitor een breed beeld van facetten waarop kan worden teruggevallen en ingespeeld.

Tegen deze achtergrond heeft AFNL aan Panteia/EIM de opdracht gegeven voor het ontwikkelen van een onderzoekinstrument dat in de kennisbehoefte van en over de sector, c.q. het deel van de bouwsector waarop de AFNL zich richt, voorziet. Dit 'domein' omvat drie clusters, die als volgt zijn benoemd en samengesteld:

- aannemers B&U Bouw en sloopbedrijven
- aannemers grond- weg en waterbouw en mechanisch straatbedrijven (GWW)
- gespecialiseerde aannemers (GA): tegelzetter, dakdekkers hellende daken (pannen), dakdekkers leien, rietdekkers, dakdekkers zinken daken, betonstaalverwerkers, metselbedrijven, kalkzandsteenlijmbedrijven, voegbedrijven, kitbedrijven, betonboorbedrijven, steigerbouwbedrijven.

De resultaten van dit onderzoek zijn verwerkt in deze eerste Monitor MKB Bouw & Infra.

2 De onderzoeksresultaten

2.1 Leeftijd van de ondernemingen

Met uitzondering van de groep nul- tot vijfjarigen kent de sector een evenwichtige leeftijdsverdeling. Daarbinnen valt het grote aandeel GWW-bedrijven op, dat al meer dan 25 jaar bestaat. De 'doorsnee'¹ leeftijd van de bedrijven bedraagt 15 jaar. Ook hierbij –en dat zal niet verbazen- wijken de GWW-bedrijven van het algemene beeld af (zie tabel 1).

Tabel 1 Leeftijdsverdeling van de ondernemingen; naar clustertype

omschrijving	Cluster			Totaal
	B&U en sloop- bedrijven	GWW	GA	
	in procenten van het aantal bedrijven			
0 t/m 5 jaar	6	2	9	7
6 t/m 10 jaar	31	19	29	28
11 t/m 15 jaar	18	9	13	17
16 t/m 25 jaar	19	25	26	21
meer dan 25 jaar	26	45	23	27
totaal	100	100	100	100
doorsnee leeftijd	13	25	15	15

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Eveneens niet verwonderlijk is, dat kleinere bedrijven doorgaans 'jonger' zijn dan grotere. De doorsnee leeftijd loopt van 10 jaar bij de bedrijven met 1 werkzame persoon, tot maar liefst 73 jaar binnen de groep bedrijven met 50 of meer werkzame personen (zie tabel 2).

¹ Bij het bepalen van de 'doorsnee' worden alle waarden van laag naar hoog gerangschikt. De middelste waarneming is de 'doorsnee-waarde'. De 'doorsnee' heeft als voordeel boven het rekenkundig dat het minder gevoelig voor uitschieters is.

Tabel 2 leeftijdsverdeling van de ondernemingen; naar grootteklasse

Leeftijd in jaren	Aantal WP				Totaal
	1	2 t/m 9	10 t/m 49	50 of meer	
	in procenten van het aantal bedrijven				
0 t/m 5	12	3	2	0	7
6 t/m 10	41	25	2	1	29
11 t/m 15	15	21	5	2	17
16 t/m 25	27	20	13	9	22
meer dan 25	5	31	78	88	25
totaal	100	100	100	100	100
doorsnee	10	16	46	73	15

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.2 Wijze waarop het bedrijf in eigendom is verkregen

De overgrote meerderheid van de bedrijven is door de tegenwoordige ondernemer zelf opgericht. De meeste bedrijven die overgenomen zijn, bevinden zich tussen de GWW-bedrijven (zie tabel 3). Een verband met de leeftijdsverdeling (tabel 1) laat zich raden.

Tabel 3 wijze waarop het bedrijf in eigendom is gekomen; naar clustertype

omschrijving	Cluster			Totaal
	B&U en sloop-bedrijven	GWW	GA	
	in procenten van het aantal bedrijven			
zelf opgericht	69	57	73	69
overgenomen van familie	24	31	22	24
overgenomen van vroegere werkgever	1	8	4	3
overgenomen van een andere partij	3	3	1	2
anders	3	1	0	2
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.3 Leeftijd van de ondernemer en de overige werkzame personen

De doorsnee leeftijd van de ondernemers bedraagt bijna 50 jaar. Tussen de drie onderscheiden clusters doen zich op dit punt geen grote verschillen voor. Ondernemers jonger dan 35 jaar komen in de sector niet veel voor (zie tabel 4). Dit houdt ongetwijfeld verband met het beperkte aantal oprichtingen in de afgelopen 5 jaar (zie tabel 1).

Tabel 4 Leeftijdsverdeling van de ondernemers; naar clustertype

leeftijd	Cluster			Totaal
	B&U en sloop-bedrijven	GWW	GA	
in procenten van het aantal bedrijven				
25 t/m 34 jaar	7	1	4	5
35 t/m 44 jaar	13	28	29	20
45 t/m 54 jaar	52	45	48	50
55 t/m 64 jaar	23	25	15	21
65 jaar en ouder	5	1	4	4
totaal	100	100	100	100
doorsnee leeftijd	50	48	48	49

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Telt de sector weinig jongere ondernemers, voor het aantal jongere *werknemers* geldt dit niet. Van alle werkenden in de sector (dus inclusief de ondernemers) is 30% jonger dan 35 jaar en 57% jonger dan 45 jaar (zie tabel 5).

Tabel 5 Leeftijdsverdeling van alle werkzame personen, dus inclusief de ondernemers; naar clustertype

leeftijd	Cluster			Totaal
	B&U en sloop-bedrijven	GWW	GA	
in procenten van het aantal bedrijven				
t/m 24 jaar	11	12	8	11
25 t/m 34 jaar	19	22	13	19
35 t/m 44 jaar	28	27	26	27
45 t/m 54 jaar	27	24	36	28
55 t/m 64 jaar	14	14	16	14
65 jaar en ouder	1	1	1	1
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.4 Percentage werkenden op de bouwplaats en hun functie

Iets meer dan driekwart van degenen die in de sector werkzaam zijn, werkt overwegend op de bouwplaats. Daarvan heeft eveneens iets meer dan driekwart een (overwegend) uitvoerende functie. Bijna een op de vijf is (overwegend) leidinggevend en de overige werkenden hebben een ondersteunende of nog andere functie (zie tabel 6). De verhoudingsverschillen tussen leidinggevend en uitvoerenden, zoals die tussen de clusters zijn waar te nemen, hangen waarschijnlijk in belangrijke mate samen met hun verschillen in schaalgrootte.

Tabel 6 Percentage werkzame personen dat (overwegend) op de bouwplaats werkt; inclusief de ondernemers; naar clustertype

omschrijving	Cluster			
	B&U en sloop- bedrijven	GWV	GA	Totaal
	in procenten van het aantal werkzame personen			
werkt overwegend op de bouwplaats	71	74	86	76
werkt overwegend <i>niet</i> op de bouwplaats	29	26	14	24
totaal	100	100	100	100
	In procenten van degenen die (overwegend) op de bouwplaats werken			
<i>Functie van degenen die (overwegend) op de bouwplaats werken</i>				
leidinggevend	22	19	12	18
uitvoerend	74	71	82	76
ondersteunend	3	7	6	5
anders	1	3	0	1
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.5 Aantrekken van nieuw personeel

Gemiddeld 15% van de bedrijven heeft in de periode januari 2012 – januari 2013 nieuw personeel aangenomen. De percentages lopen uiteen van 7% bij de veelal kleinschalige GA-bedrijven, tot 33% bij de doorgaans veel grotere GWV-bedrijven (zie tabel 7).

Tabel 7 Percentage bedrijven dat in de periode januari 2012 en januari 2013 nieuw personeel heeft aangetrokken; naar clustertype

Heeft nieuw personeel aangetrokken	Cluster			Totaal
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	
in procenten van het aantal bedrijven				
ja	16	33	7	15
nee	84	67	93	85
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

1 procent van de bedrijven heeft tussen januari 2012 en januari 2013 wel geprobeerd om nieuw personeel aan te trekken, maar is daar niet in geslaagd. Gegeven de ruime arbeidsmarkt zal de verklaring hiervoor liggen in het niet, of niet tegen de beoogde beloning, kunnen vinden van specifieke competenties.

Een nagenoeg verwaarloosbaar deel -krap 3%- van de bedrijven die personeel hebben aangetrokken, heeft daarbij problemen ondervonden.

Bijna driekwart van het nieuw aangetrokken personeel is aangesteld als uitvoerende op de bouwplaats (zie tabel 8). Ook voor het overige vertoont tabel 8 veel overeenkomsten met tabel 6, waarin de verdeling van alle werkenden wordt weergegeven.

Tabel 8 Functie waarin het personeel is aangesteld, dat in de periode januari 2012 en januari 2013 is aangetrokken; naar clustertype

Functie	Cluster			Totaal
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	
in procenten van het aantal aangetrokken personeelsleden				
niet werkend op de bouwplaats (administratief, ondersteunend)	10	25	3	17
leidinggevend op de bouwplaats	1	11	3	5
uitvoerend op de bouwplaats	88	58	73	73
ondersteunend op de bouwplaats	0	4	21	4
andere functie	1	2	0	1
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.6 Vertrek van personeel

Bij bijna een op de vijf bedrijven heeft in de periode januari 2012 – januari 2013 personeel het bedrijf verlaten. In vier van de vijf gevallen betrof dit personen die (overwegend) een uitvoerende functie op de bouwplaats hadden (zie de tabellen 9 en 10).

Tabel 9 Percentage bedrijven waarbij in de periode januari 2012 en januari 2013 personeel het bedrijf heeft verlaten; naar clustertype

Personeel heeft het bedrijf verlaten	Cluster			Totaal
	B&U en sloop-bedrijven	GWW	GA	
	in procenten van het aantal bedrijven			
ja	21	28	12	19
nee	79	72	88	81
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Tabel 10 Functie waarin het personeel dat in de periode januari 2012 en januari 2013 is vertrokken was aangesteld; naar clustertype

Functie	Cluster			Totaal
	B&U en sloopbe-drijven	GWW	GA	
	in procenten van het aantal vertrokken personeelsleden			
niet werkend op de bouwplaats (administratief, ondersteunend)	4	7	2	4
leidinggevend op de bouwplaats	2	5	1	2
uitvoerend op de bouwplaats	76	77	94	80
ondersteunend op de bouwplaats	12	4	3	9
andere functie	6	7	0	5
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Een op de vijf werknemers heeft het bedrijf uit eigen beweging verlaten. Maar liefst 80% is ontslagen moeten worden (zie tabel 11).

Tabel 11 Verdeling van het vertrokken personeel over vertrek uit eigen beweging en ontslag; naar clustertype

Uit eigen beweging vertrokken?	Cluster			Totaal
	B&U en sloop- bedrijven	GWW	GA	
in procenten van het aantal bedrijven				
ja	21	28	12	19
nee	79	72	88	81
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Ook voor (de rest van) 2013 wordt, blijkens tabel 12, per saldo nog een afname van het aantal werkenden verwacht.

Tabel 12 Verwachte ontwikkeling januari 2013 – januari 2014 van het aantal personen dat in het bedrijf werkt; naar clustertype

Het aantal werkzame personen zal:	Cluster			Totaal
	B&U en sloop- bedrijven	GWW	GA	
in procenten van het aantal bedrijven				
toenemen	4	1	2	3
gelijk blijven	86	86	93	88
afnemen	10	11	4	8
weet niet/wil niet zeggen	0	2	1	1
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.7 Vacatures

In het voorjaar van 2013 had 3% van de bedrijven in de sector een of meer vacatures; 97% geen vacatures. De behoefte liep daarbij sterk uiteen: bijna geen van de B&U- en sloopbedrijven had op dat moment vacatures, tegen maar liefst 9% van de GA-bedrijven. Ook nu ging het in een overgrote meerderheid van de gevallen om uitvoerend personeel voor op de bouwplaats (zie tabel 13).

Tabel 13 Vacatures; naar clustertype

omschrijving	Cluster			
	B&U en sloopbe- drijven	GWW	GA	Totaal
in procenten van het aantal bedrijven				
<i>Heeft in het voorjaar van 2013 vacatures</i>				
ja	0 ¹	5	9	3
nee	100	95	91	97
totaal	100	100	100	100
In procenten van de bedrijven met vacatures (meerdere antwoorden mogelijk)				
<i>Functie van de vacature(s)</i>				
niet werkend op de bouwplaats (admini- stratief, ondersteunend)	22	37	4	9
leidinggevend op de bouwplaats	0	28	4	8
uitvoerend op de bouwplaats	24	38	99	87
ondersteunend op de bouwplaats	18	7	5	6
andere functie	39	6	1	3

Bron: Panteia/EIM, 2013.

In vrijwel alle gevallen ging het bij de vacatures om een beoogde uitbreiding van het aantal in het bedrijf werkzame personen (zie tabel 14).

Tabel 14 Aard van de vacature(s); naar clustertype

Aard van de vacature(s)	Cluster			
	B&U en sloopbe- drijven	GWW	GA	Totaal
in procenten van het aantal bedrijven met vacature(s)				
uitbreiding	60	83	98	95
vervanging	40	2	1	2
uitbreiding en vervanging	0	15	1	3
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

¹ Minder dan 0,5%

2.8 Inleen van personeel

In 2012 is door bijna driekwart van de bedrijven personeel ingeleend. ZZP-ers werden het vaakst ingeschakeld. Een derde van de bedrijven met inleen betrok tijdelijk personeel van (andere) collega-bedrijven (zie tabel 15).

Tabel 15 Inleen van personeel in 2012; naar clustertype

omschrijving	Cluster			
	B&U en sloopbe- drijven	GWW	GA	Totaal
	in procenten van het aantal bedrijven			
<i>Heeft in 2012 personeel ingeleend</i>				
ja	79	72	53	72
nee	21	28	47	28
totaal	100	100	100	100
	In procenten van de bedrijven met inleen (meerdere antwoorden mogelijk)			
<i>Aard van het ingeleende personeel</i>				
inleen van collega-bedrijven	33	40	33	34
uitzendkrachten	11	40	18	15
ZZP-ers	84	82	84	84
personeel via een payroll constructie	8	5	2	6

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.9 Werkvoorraad

In het voorjaar van 2013 had een kleine 30% van de bedrijven voor minder dan 10 weken werk in portefeuille. Een nagenoeg even groot deel had op dat moment een werkvoorraad van 20 of meer weken, terwijl het grootste deel, 41%, een werkvoorraad van 10 t/m 19 weken had (zie tabel 16).

Tabel 16 Aantal weken de werkvoorraad in het voorjaar van 2013, uitgaande van de personeelsbezetting op dat moment; naar clustertype

Aantal weken werkvoorraad in portefeuille	Cluster			Totaal
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	
	in procenten van het aantal bedrijven			
minder dan 10 weken	26	24	31	28
10 t/m 19 weken	46	35	32	41
20 of meer weken	26	36	34	29
Weet niet/wil niet zeggen	2	5	3	2
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Door krap de helft van de bedrijven werd de werkvoorraad in het voorjaar van 2013 als (zeer) goed beoordeeld. Ruim een derde deel noemde de omvang van de werkvoorraad tamelijk slecht of heel slecht. Een kleine 30% gaf niet goed/niet slecht als oordeel (zie tabel 17).

Tabel 17 Beoordeling van de werkvoorraad in het voorjaar van 2013; naar clustertype

Beoordeelt de werkvoorraad als:	Cluster			Totaal
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	
	in procenten van het aantal bedrijven			
heel goed	14	8	16	14
tamelijk goed	33	41	29	33
niet goed/niet slecht	32	22	23	28
tamelijk slecht	12	14	19	14
heel slecht	9	15	13	11
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Ruim 40% van de bedrijven verwachtte in het voorjaar van 2013 dat de werkvoorraad van hun bedrijf in de loop van 2013 ongeveer op niveau zou blijven. Per saldo lag het aantal bedrijven dat een verslechtering van de werkvoorraad verwachtte op ongeveer gelijk niveau met het aantal dat een verbetering verwachtte (zie tabel 18).

Tabel 18 Verwachting (in het voorjaar van 2013) van de ontwikkeling van de werkvoorraad in de loop van 2013; naar clustertype

De werkvoorraad zal:	Cluster			
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
	in procenten van het aantal bedrijven			
sterk verbeteren	2	1	1	1
iets verbeteren	33	9	9	24
ongeveer gelijk blijven	40	59	49	44
iets verslechteren	15	16	30	20
sterk verslechteren	4	7	6	5
weet niet/wil niet zeggen	6	8	5	6
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.10 Ontwikkeling van druk op de prijzen

Bijna 70% van de bedrijven is van mening dat tussen januari 2012 en het voorjaar van 2013 de druk op de prijzen is toegenomen, waarbij 42% zelfs spreekt van een sterke toename. Ongeveer een kwart ervaart een gelijk gebleven prijsdruk (zie tabel 19).

Tabel 19 Ontwikkeling van druk op de prijzen tussen januari 2012 en het voorjaar van 2013; naar clustertype

De druk op de prijzen is:	Cluster			
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	Totaal
	in procenten van het aantal bedrijven			
sterk toegenomen	45	50	33	42
iets toegenomen	26	25	28	26
ongeveer gelijk gebleven	22	18	28	24
iets afgenomen	4	4	7	5
sterk afgenomen	1	3	4	2
weet niet/wil niet zeggen	2	0	0	1
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.11 Omzetontwikkeling

Een derde deel van de bedrijven realiseerde in 2012 een zelfde omzet als in 2011. Bijna de helft van de bedrijven zag de omzet dalen, terwijl 20% een omzetplus noteerde (zie tabel 20).

Tabel 20 Omzetontwikkeling in 2012 ten opzichte van 2011; naar clustertype

De omzet is:	Cluster			
	B&U en sloop- bedrijven	GWW	GA	Totaal
	in procenten van het aantal bedrijven			
met onbekend percentage toegenomen	2	2	2	1
met meer dan 50% toegenomen	0	2	7	3
met 26 t/m 50% toegenomen	3	0	0	2
met 16 t/m 50% toegenomen	2	1	0	1
met 6 t/m 15% toegenomen	10	22	10	12
met 1 t/m 5% toegenomen	3	2	0	1
(ongeveer) gelijk gebleven	34	34	32	34
met 1 t/m 5% afgenomen	0	2	4	2
met 6 t/m 15% afgenomen	14	15	12	13
met 16 t/m 25% afgenomen	7	14	10	9
met 26 t/m 50% afgenomen	10	3	9	9
met meer dan 50% afgenomen	1	0	1	1
met onbekend percentage afgenomen	14	3	13	13
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Voor 2013 verwacht 44% van de bedrijven een omzet die ongeveer gelijk is aan die van 2012. Een even groot deel verwacht (wederom) een afname van de omzet, terwijl slechts 11% op een omzetplus rekent (zie tabel 21).

Tabel 21 Verwachte omzetontwikkeling in 2013 ten opzichte van 2012; naar clustertype

De omzet zal:	Cluster			
	B&U en sloop- bedrijven	GWW	GA	Totaal
	in procenten van het aantal bedrijven			
met onbekend percentage toenemen	4	0	1	3
met meer dan 50% toenemen	0	0	2	0
met 26 t/m 50% toenemen	0	0	1	0
met 16 t/m 50% toenemen	3	2	3	3
met 6 t/m 15% toenemen	2	2	4	3
met 1 t/m 5% toenemen	0	8	5	2
(ongeveer) gelijk blijven	49	39	34	44
met 1 t/m 5% afnemen	4	1	1	3
met 6 t/m 15% afnemen	9	10	11	10
met 16 t/m 25% afnemen	5	9	17	8
met 26 t/m 50% afnemen	11	13	15	13
met meer dan 50% afnemen	0	0	0	0
met onbekend percentage afnemen	13	16	6	11
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.12 Bedrijfsresultaat

Over 2012 realiseerde bijna tweederde van de bedrijven een positief bedrijfsresultaat (zie tabel 22). Op het eerste gezicht oogt dit niet ongunstig, maar bedacht moet worden dat bij bedrijven zonder rechtspersoonlijkheid (doorgaans met 'eenmanszaak' als rechtsvorm) de ondernemersbeloning nog in het bedrijfsresultaat besloten ligt.

Hoe dan ook, was iets meer dan de helft van de ondernemers tevreden over het bedrijfsresultaat van 2012 en 13% zelfs zeer tevreden.

Tabel 22 Bedrijfsresultaat over 2012; naar clustertype

Bedrijfsresultaat	Cluster			Totaal
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	
	in procenten van het aantal bedrijven			
winst	63	67	71	65
rond de nul	30	21	15	25
verlies	7	10	6	7
weet niet	0	1	5	2
wil niet zeggen	0	1	3	1
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Tabel 23 Tevredenheid over het bedrijfsresultaat over 2012; naar clustertype

Over het bedrijfsresultaat is de ondernemer:	Cluster			Totaal
	B&U en sloopbedrijven	GWW	GA	
	in procenten van het aantal bedrijven			
zeer tevreden	17	10	8	13
tamelijk tevreden	47	54	62	52
tamelijk ontevreden	23	19	14	20
zeer ontevreden	12	17	12	13
weet niet/wil niet zeggen	1	0	4	2
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Van 2011 op 2012 is bij een kleine 40% het bedrijfsresultaat gelijk gebleven, bij krap 20% is het toegenomen en bij ongeveer 40% is het bedrijfsresultaat afgenomen (zie tabel 24).

Voor 2013 wordt –ten opzichte van 2012- nog eens eenzelfde ontwikkeling verwacht (zie tabel 25); 37% afname, 40% gelijk, 18% toename.

Tabel 24 Ontwikkeling van het bedrijfsresultaat over van 2011 op 2012; naar clustertype

Het bedrijfsresultaat is:	Cluster			Totaal
	B&U en sloopbe- drijven	GWW	GA	
	in procenten van het aantal bedrijven			
toegenomen	19	9	19	18
gelijk gebleven	34	50	39	37
afgenomen	40	39	42	41
weet niet/wil niet zeggen	7	2	0	4
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Tabel 25 Verwachte ontwikkeling van het bedrijfsresultaat over van 2012 op 2013; naar clustertype

Het bedrijfsresultaat zal:	Cluster			Totaal
	B&U en sloopbe- drijven	GWW	GA	
	in procenten van het aantal bedrijven			
toenemen	18	18	17	18
(ongeveer) gelijk blijven	46	35	29	40
afnemen	29	42	51	37
weet niet/wil niet zeggen	7	5	3	5
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.13 Bedrijfsopvolging

Het onderwerp 'bedrijfsopvolging' speelt bij 9% van de bedrijven. Bij slechts 3% speelt het op de kortere termijn, dat wil zeggen binnen 'nu' (= voorjaar 2013) en twee jaar (zie tabel 26).

In de helft van de gevallen waarbij bedrijfsopvolging in het voorjaar van 2013 als onderwerp aan de orde was, was deze al geheel of zo goed als geheel geregeld. In nog eens een derde van de gevallen heerste de overtuiging dat de opvolging binnen de gewenste termijn zou gaan lukken (zie tabel 27).

Tabel 26 Bedrijfsopvolging; naar clustertype

Omschrijving	Cluster			
	B&U en sloop- bedrijven	GWW	GA	Totaal
	in procenten van het aantal bedrijven			
<i>Bedrijfsopvolging speelt:</i>				
binnen 'nu' en een jaar	1	3	0	1
over 1 a 2 jaar	2	9	0	2
over 2 a 3 jaar	0 ¹	1	0 ¹	0 ¹
over 3 jaar of later	3	10	9	5
speelt, maar weet nog geen termijn	0 ¹	4	1	1
speelt niet	94	73	90	91
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Tabel 27 Meest van toepassing zijnde uitspraak over de bedrijfsopvolging; naar cluster-type

Meest van toepassing zijnde uitspraak:	Cluster			
	B&U en sloop- bedrijven	GWW	GA	Totaal
	in procenten van het aantal bedrijven waarbij bedrijfsopvolging speelt			
de opvolging is al geheel of zo goed als geheel geregeld	19	53	85	49
de opvolging is nog niet geregeld, maar dat gaat waarschijnlijk wel binnen de gewenste termijn lukken	57	26	3	32
de opvolging gaat waarschijnlijk lukken, maar niet binnen de gewenste termijn	24	8	1	12
de opvolging gaat waarschijnlijk niet lukken	0	13	1	4
weet niet/wil niet zeggen	0	0	10	3
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

¹ Minder dan 0,5%

2.14 Investerings

In 2012 is door 44% van de bedrijven niet geïnvesteerd en door 20% voor minder dan € 10.000,- (zie tabel 28). Voor het jaar 2013 zijn de bedrijven op dit punt nog meer terughoudend (zie tabel 29).

Tabel 28 Investerings in 2012; naar clustertype

In 2012 gedane investering(en) in €	Cluster			
	B&U en sloop- bedrijven	GWW	GA	Totaal
	in procenten van het aantal bedrijven			
geen investering gedaan	42	31	54	44
geïnvesteerd voor minder dan 10.000	17	18	25	20
10.000 tot 20.000	15	7	5	11
20.000 tot 40.000	10	8	3	8
40.000 tot 70.000	5	4	2	4
70.000 tot 100.000	2	7	7	4
100.000 tot 250.000	1	16	0 ¹	3
250.000 tot 500.000	0 ¹	3	0	0 ¹
500.000 tot 1 miljoen	4	3	3	3
1 miljoen of meer	0 ¹	1	0	0 ¹
wil niet zeggen	0	0	1	0 ¹
weet niet	4	2	0 ¹	3
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

¹ Minder dan 0,5%

Tabel 29 Investerings in 2013; naar clustertype

Heeft in de eerste maanden van 2013 geïnvesteed of is van plan om dat later in 2013 nog te doen	Cluster			
	B&U en sloopbe- drijven	GWW	GA	Totaal
	in procenten van het aantal bedrijven			
ja	33	27	47	36
misschien	10	11	10	10
nee	56	62	37	52
weet niet/wil niet zeggen	1	0	6	2
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

2.15 Maatregelen ter verbetering van de positie van het bedrijf

Tabel 30 schets een beeld van de mate waarin acht maatregelen ter verbetering van de positie van het bedrijf sinds begin 2012 zijn genomen, en ook in hoeverre de bedrijven die dat niet hadden gedaan, van plan zijn dit in 2013 alsnog te doen (c.q. ten tijde van de enquête aangaven dat zij het plan hiertoe hadden).

De lijst van genomen maatregelen wordt aangevoerd door 'het zoeken van nieuwe klanten of markten' (65%).

Het uitstellen van voorgenomen investeringen en het aangaan van samenwerking worden elk door iets meer dan 30% van de bedrijven genoemd, gevolgd door 'het aanbieden van andere producten of diensten' en 'het afstoten van vast personeel' (rond een kwart van de bedrijven).

Tabel 30 Doorgevoerde en voorgenomen maatregelen ter verbetering van de positie van het bedrijf; naar clustertype

<i>Omschrijving</i>	<i>Cluster</i>			
	<i>B&U en sloop- bedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
	in procenten van het aantal bedrijven met personeel			
<i>Afstoten van vast personeel</i>				
tussen begin 2012 en voorjaar 2013 doorgevoerd	28	15	13	23
van plan om in de loop van 2013 door te voeren	1	8	2	2
niet doorgevoerd en ook geen plannen daartoe	69	72	84	73
weet niet/wil niet zeggen	2	5	1	2
totaal	100	100	100	100
<i>Werktijdvermindering</i>				
tussen begin 2012 en voorjaar 2013 doorgevoerd	2	0	9	3
van plan om in de loop van 2013 door te voeren	0	1	1	1
niet doorgevoerd en ook geen plannen daartoe	94	98	89	93
weet niet/wil niet zeggen	4	1	1	3
totaal	100	100	100	100
	in procenten van het aantal bedrijven			
<i>Afstoten van tijdelijk personeel</i>				
tussen begin 2012 en voorjaar 2013 doorgevoerd	22	21	10	18
van plan om in de loop van 2013 door te voeren	1	3	1	1
niet doorgevoerd en ook geen plannen daartoe	76	76	87	80
weet niet/wil niet zeggen	1	0	2	1
totaal	100	100	100	100
<i>Uitstellen van voorgenomen investeringen</i>				
tussen begin 2012 en voorjaar 2013 doorgevoerd	33	33	29	32
van plan om in de loop van 2013 door te voeren	0	7	11	4
niet doorgevoerd en ook geen plannen daartoe	67	60	58	63
weet niet/wil niet zeggen	0	0	2	1
totaal	100	100	100	100

<i>Omschrijving</i>	<i>Cluster</i>			
	<i>B&U en sloop- bedrijven</i>	<i>GWW</i>	<i>GA</i>	<i>Totaal</i>
<i>Vervroegen van voorgenomen investeringen</i>				
tussen begin 2012 en voorjaar 2013 doorgevoerd	3	3	3	3
van plan om in de loop van 2013 door te voeren	0	1	3	1
niet doorgevoerd en ook geen plannen daartoe	96	93	90	94
weet niet/wil niet zeggen	1	3	4	2
totaal	100	100	100	100
<i>Zoeken van nieuwe klanten of markten</i>				
tussen begin 2012 en voorjaar 2013 doorgevoerd	67	73	60	65
van plan om in de loop van 2013 door te voeren	4	7	6	5
niet doorgevoerd en ook geen plannen daartoe	28	20	31	28
weet niet/wil niet zeggen	1	0	3	2
totaal	100	100	100	100
<i>Aanbieden van andere producten of diensten</i>				
tussen begin 2012 en voorjaar 2013 doorgevoerd	26	37	21	26
van plan om in de loop van 2013 door te voeren	5	7	5	5
niet doorgevoerd en ook geen plannen daartoe	68	54	71	67
weet niet/wil niet zeggen	1	2	3	2
totaal	100	100	100	100
<i>Het aangaan van samenwerking</i>				
tussen begin 2012 en voorjaar 2013 doorgevoerd	29	27	36	31
van plan om in de loop van 2013 door te voeren	9	6	6	8
niet doorgevoerd en ook geen plannen daartoe	51	59	53	52
weet niet/wil niet zeggen	11	8	5	9
totaal	100	100	100	100

Bron: Panteia/EIM, 2013.

Bijlage: Onderzoekverantwoording

In het ontwerp van de monitor heeft nadrukkelijk het kunnen meten van *ontwikkelingen* en verschillen tussen de onderscheiden clusters als doel vooropgestaan. Dergelijke doelen stellen minder hoge eisen aan de onderzoeksopzet dan wanneer het doel (ook) het nauwkeurig in kaart brengen van *structuurkenmerken* zou zijn, zoals het aantal ondernemingen, de sectoromzet en het niveau van de werkgelegenheid.

In de maanden april en mei van 2013 is een telefonische enquête uitgevoerd onder netto 396 MKB-bedrijven in de bouw en infra. Van 13 bedrijven bleek in de analysefase dat zij niet geschikt waren om verder in het onderzoek betrokken te worden. Deze rapportage is (daarom) gebaseerd op informatie die is verkregen van 383 bedrijven in de bouw en infra. De in de enquête betrokken bedrijven zijn vooraf schriftelijk benaderd met informatie over het doel en de strekking van het onderzoek.

De in het onderzoek betrokken deelsectoren verschillen qua het aantal en soort bedrijven dat zij tellen sterk van elkaar. Ook is het aantal kleinere bedrijven veel groter dan het aantal grotere ondernemingen. Om toch –gegeven de beperkte steekproefomvang- zo betrouwbaar mogelijke uitspraken te kunnen doen over de drie onderscheiden clusters en ook over de grotere bedrijven, is een ‘scheve’ steekproef getrokken, waarin de getalsmatig kleinere groepen meer dan evenredig vertegenwoordigd waren. Om ervoor te zorgen dat de analyse en rapportage geen vertekend beeld op zou leveren, is er in de analyse voor deze bewust gecreëerde scheefheid gecorrigeerd.